

Stortinget v/ Harbergutvalget

0026 OSLO

Vår ref:
20/01002-2Saksbehandler:
Elin Saga KjørholtDato:
17. desember 2020**Svar på høring om forslag til lov om Stortingets ombud for forvaltningen (sivilombudsloven)**

Barneombudet viser til høringsbrev datert 1.10.2020 med forslag til ny lov om Stortingets ombud for forvaltningen.

Barneombudet støtter i all hovedsak forslaget til ny lov. Vi er positive til at loven er basert på grundige utredninger med utgangspunkt i Veneziakommisjonens prinsipper for uavhengige ombudsordninger. Barneombudet har under arbeidet med høringen hatt kontakt med Likestillings- og diskrimineringsombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter. I enkelte spørsmål der våre synspunkter er sammenfallende henviser vi til deres utredninger.

Vi har merknader til forslaget på følgende punkter, og vil utdype disse nærmere under:

- Ombudets tittel
- Presisering av forholdet til GDPR ved innsyn i enkeltsaker
- Mulighet for gjenoppnevning
- Tilrettelegging for å motta klager fra barn

Ombudets tittel

Barneombudet støtter utvalgets forslag om en kjønnsnøytral tittel. I norsk språk er ikke lenger «ombudsmann» en vanlig betegnelse. Også internasjonalt er det flere som etter hvert benytter den kjønnsnøytrale og kortere formen «ombud».

Utvalget foreslår langtittelen «Stortingets ombud for forvaltningen» og korttittelen «Sivilombudet». Barneombudet mener det hadde vært bedre med titler som i større grad gjør det klart for publikum hva ombudet faktisk gjør.

Langtittelen «Stortingets ombud for forvaltningen» er tvetydig. Ombudet skal føre *kontroll med forvaltningen* på vegne av Stortinget og klagerne. Vi anbefaler at dette blir tatt inn i langtittelen, for eksempel slik: «Stortingets ombud for kontroll med forvaltningen».

Utvalget har drøftet flere korttitler, men ender opp med å beholde «sivil» i tittelen fordi dette er et sentralt kjennemerke ved dagens tittel. Drøftelsen viser imidlertid at «sivil» er helt uten innhold i dagens kontekst, siden det opprinnelig var ment som en avgrensning mot forsvaret. Vi tror ikke det er slik at borgerne har et forhold til begrepet «sivil». Når man nå endrer loven, mener vi det er fornuftig at også korttittelen reflekterer hva ombudet faktisk gjør. Etter vår oppfatning er «Forvaltningsombudet» en mer treffende korttittel enn «Sivilombudet».

Vi foreslår altså at ombudets fulle tittel kan være: «Stortingets ombud for kontroll med forvaltningen» med korttittelen «Forvaltningsombudet».

Behov for unntak fra personvernforordningen artikkel 14 om underretningsplikt

Barneombudet er kjent med at både Sivilombudsmannen og Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) i forbindelse med denne høringen har løftet fram behovet for et klart unntak i loven fra artikkel 14 i personvernforordningen. Vi viser her til redegjørelsen for denne problemstillingen i LDOs høringsuttalelse.

Barneombudet er enig i at det er behov for å spesifisere unntaket fra plikten til å underrette i ny lov. Dersom Stortinget vurderer det slik at dette unntaket bør spesifiseres, ber vi om at det samtidig vurderes om tilsvarende unntak bør bli spesifisert for de andre ombudsordningene.

Mulighet for gjenoppnevning

Barneombudet er enig i at det bør være en formell begrensning i hvor lenge ombudet kan sitte. Utvalget foreslår en ordning der ombudet oppnevnes for fire år med mulighet for gjenoppnevning én gang.

Her fraviker utvalget anbefalingene fra Venezia-kommisjonen som anbefaler én (lengre, minimum 7 år) oppnevningsperiode framfor mulighet for to eller flere kortere perioder. Kommisjonens anbefaling er knyttet til ombudets autoritet og uavhengighet: Et ombud som må gjenoppnevnes, kan vegre seg for å komme med uttalelser som fremstår som politisk upopulære (for eksempel påpeke grove feil på områder det er knyttet betydelig politisk prestisje til for stortingsflertallet) eller som har store budsjettmessige konsekvenser. Disse relativt alvorlige svakhetene ved en ordning med gjenoppnevning er etter det vi kan se ikke drøftet i høringsnotatet.

i brev av 3. desember 2019, som det er vist til i høringsnotatet, argumenterer Sivilombudsmannen selv for en ordning med en lengre oppnevningsperiode uten mulighet for gjenoppnevning. Denne ordningen gjelder allerede for rollen som barneombud og som likestillings- og diskrimineringsombud. Barneombudet anbefaler at en slik ordning fastsettes også for dette ombudet.

Tilrettelegging for å motta klager fra barn

Menneskerettighetenes krav til «efficient remedy» for å overprøve om rettighetene er ivaretatt gjelder tilsvarende for barn som for voksne. Barneombudet har over tid vært bekymret for at barn i Norge ikke har reell tilgang til på klageordninger slik menneskerettighetene krever. En effektiv klageadgang innebærer et krav om at ordningen i praksis er tilgjengelig for barn og unge.

FNs barnekomité viser i sin generelle kommentar nr 2 (2002) til at effektive klageordninger er helt sentrale virkemidler for implementering av konvensjonen i tråd med forpliktelsene i artikkel 4. I generell kommentar nummer 5 understreker komiteen viktigheten av barns tilgang til uavhengige klageprosedyrer som et rettsmiddel som må være på plass for å sikre implementering av rettighetene i konvensjonen.

FNs barnekomité har i sine to siste merknader til Norge (2010 og 2018) anbefalt at Norge styrker klagemulighetene for barn:

“With reference to its general comment No. 2 (2002) on the role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child, and in line with its previous recommendations (CRC/C/NOR/CO/4, para. 14), the Committee recommends that the State party take measures to ensure that the Ombudsman for Children and/or the national human rights institution are entrusted with the mandate to receive, investigate and address complaints by children, in all areas that concern them, in a child-sensitive manner.”

Staten har bestemt at verken Barneombudet eller den nasjonale institusjonen for menneskerettigheter skal ha individklage som del av sitt mandat. Dette legger etter vårt syn et enda større ansvar for å sikre at de klageordninger som finnes faktisk er tilgjengelige for barn.

Barneombudet har ved flere anledninger påpekt at individklageordninger i Norge er lite tilrettelagt for å motta klager fra mindreårige. Partsbegrepet i forvaltningsloven, hovedprinsippet om skriftlig saksbehandling og generell mangel på tilgjengelighet til arenaer der barn og unge er, er blant årsakene til dette.

Klage til Sivilombudsmannen er en av klageordningene som pr i dag ikke er tilrettelagt for barn. I forbindelse med diskusjonene rundt om Norge skulle ratifisere tredje tilleggsprotokoll til FNs barnekonvensjon om en individklageordning, blir Sivilombudsmannen i Meld. St. 39 (2015-2016) trukket fram som en kontrollinstans som også skal ivareta barns rettigheter. I høringsrunden om utredningen om fordeler og ulemper ved norsk tilslutning til FNs barnekonvensjons tredje tilleggsprotokoll om en individklagemekanisme, skriver Sivilombudsmannen at barn selv i liten grad klager inn saker.

Det kan ikke være tvil om at det er en intensjon at ombudets klageordning skal gjelde for alle borgere. På side 11 i høringsnotatet står det:

«Sivilombudet skal være en lavterskelordning for enhver som mener seg urettmessig behandlet av forvaltningen.»

Enkelte av årsakene til at klageordningen ikke er tilgjengelig og effektiv for barn, kan ikke løses gjennom endringer i ombudsmannsloven. Samtidig er arbeidet som nå gjøres en mulighet til å sikre at ombudet i større grad enn i dag henvender seg til barn og unge. Det er viktig at Stortingets kontrollorgan med forvaltningen oppleves som tilgjengelig og relevant også for barn, som utgjør cirka 20 % av befolkningen.

Forebyggingsenheten hos Sivilombudsmannen har allerede utarbeidet både materiell og rutiner som i større grad sikrer tilgjengelighet og informasjon tilpasset mindreårige. Dette kan brukes som utgangspunkt for å gjøre resten av virksomheten mer tilgjengelig for barn og unge. Dersom kravet om at ombudet skal være tilgjengelig for barn ikke blir tatt inn i selve loven, er det i alle fall viktig at det kommer klart fram i forarbeidene, med henvisning til implementeringsforpliktelsen i barnekonvensjonen artikkel 4.

Vi ber Stortinget vurdere å ta inn i loven at ombudet skal utarbeide informasjon rettet mot barn og unge og være en lavterskel klagemulighet som er reelt tilgjengelig også for barn. Videre bør det spesifiseres at ombudet har en særlig veilednings- og bistandsplikt overfor barn som vil klage. Vi viser her til uttalelsen fra Norges institusjon for menneskerettigheter.

Med vennlig hilsen

Camilla Kayed
fagsjef

Elin Saga Kjørholt
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.